

แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองญี่ปุ่นบนพื้นฐานวิชาหน้าที่พลเมือง

¹สาลินี โสมแพน

¹พิศาล เครือลิต

²อังคณา อ่อนธานี

APPROACH TO JAPANESE CITIZENSHIP DEVELOPMENT BASED ON THE BASIC DUTIES OF CITIZENS

¹SALINEE HOMEPA

¹PISARN KHRUEALIT

²ANGKANA ONTHANEE

บทคัดย่อ

การประยุกต์กระบวนการพัฒนาความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาทัศนคติและสมรรถนะเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาพลเมืองประเทศญี่ปุ่น การสอนสังคมศึกษาจึงใช้วิธีนี้ในการสอนนักเรียนให้มีความรู้ที่ลึกซึ้งขึ้นและมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่อง สิทธิมนุษยชน, ประชาธิปไตย และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มุ่งเน้นกฎเกณฑ์การใช้ชีวิตในสังคม และมุ่งหวังให้นักเรียนมีความตระหนักในหน้าที่สาธารณะผ่านกฎเกณฑ์นี้ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคนและการสร้างพลเมืองต้องใช้เวลาต่อเนื่องและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนานั้น จึงไม่มีวิธีการใดเหมาะสมเท่ากับการบรรจุไว้ในกำหนดเป็นนโยบายหลัก บรรจุเป็นหลักสูตรการศึกษา พร้อมกับการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมทางสังคมที่สนับสนุนการสร้างพลเมือง เป็นแรงขับเคลื่อนทางสังคม เป็นแรงเสริมต่อกระบวนการเรียนรู้ และให้เป็นหน้าที่รับผิดชอบของทุกคน ซึ่งต้องอาศัยความตั้งใจเรียนรู้ในปรัชญาการศึกษาที่แท้อย่างมีสติใช้ปัญญา และการฝึกฝนในการเป็นพลเมืองคุณภาพของประเทศเท่านั้นจึงเป็นคำตอบของแนวทางการพัฒนาพลเมืองของประเทศบนพื้นฐานของวิชาหน้าที่พลเมือง

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนาพลเมือง, วิชาหน้าที่พลเมือง

¹นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

²อาจารย์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

ABSTRACT

The application development process, knowledge and understanding to develop attitudes and competencies. A process that is vital to the development of the citizens of Japan. Teaching social studies, so use this method to teach students a deeper knowledge and understanding of the subject. Human rights, democracy and international relations. Focus on the rules of life in society. And aims to provide students with the awareness of the public through regulation, however, the development and creation of a citizen takes time and continued favorable environment to develop it. There is no one right way of filling them in formulating a policy. Contains a study course Along with changing social environment that supports the creation of a citizen. A strong socialization To reinforce the learning process. And it is the responsibility of everyone. This requires a willingness to learn the philosophy of education actually consciously understand. And training in their country of citizenship is the only answer to the development of the country's citizens on the basis of Civics.

Keywords : Approach to citizen development, Duties of citizens

ความเป็นมาและความสำคัญ

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่อยู่ในทวีปเอเชีย มีรูปแบบของรัฐเป็นรัฐเดี่ยว และปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา เมืองคิโตะหรือจังหวัดหรือกษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำในการบริหารประเทศ เช่นเดียวกับประเทศไทย (ชำนาญ จันทร์เรือง, 2554) การพัฒนาพลเมืองผู้ซึ่งจะสร้างสังคมประชาธิปไตยในอนาคต ซึ่ง ประชาธิปไตยมีทั้งทางตรงและทางอ้อม ความเป็นพลเมืองมีทั้งรูปแบบเสรีนิยมและรัฐนิยม จึงมีความหลากหลายและความยากที่จะนิยามคำนี้ให้มีความหมายที่ครอบคลุมได้

กระบวนการที่มีความสำคัญที่นำมาใช้ในการสอนวิชาสังคมศึกษา คือ การประยุกต์กระบวนการ “การพัฒนาความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาทัศนคติและสมรรถนะ” การสอนสังคมศึกษาจึงใช้วิธีนี้ในการสอนนักเรียนให้มีความรู้ที่ลึกซึ้งขึ้นและมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่อง สิทธิมนุษยชน, ประชาธิปไตย และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เนื้อหาวิชาพลเมือง เป็นศูนย์กลางของการสร้างความ เป็นพลเมือง โดยอาศัยฐานของการตระหนักในประชาธิปไตย และความรู้ ความเข้าใจในสิทธิมนุษยชน และ ความหมายและแนวคิดในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ข้อความต่อไปนี้ สะท้อนให้เห็นถึง ความมีเขว้าปัญญและการยึดมั่นผูกพันเชิงรุกในพื้นที่สาธารณะของความเป็นพลเมือง “สร้างความ เชื่อมโยงกับครอบครัวและชุมชน สร้างให้นักเรียนมีความตระหนักว่ามนุษย์เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของ สังคม สร้างให้นักเรียนมีความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องส่วนตัวและสังคม ความมีศักดิ์ศรี ของตนเองในระบบครอบครัวแบบร่วมสมัย ความเท่าเทียมทางเพศ และสร้างให้เยาวชนตระหนักถึง ความสำคัญของแบบแผนประเพณีของชีวิตในสังคม การรักษาขนบธรรมเนียม และความสำนึก รับผิดชอบของแต่ละบุคคล”

แนวทางการพัฒนาพลเมืองญี่ปุ่นประเด็นหลัก คือ การมุ่งเน้นกฎเกณฑ์การใช้ชีวิตในสังคม และมุ่งหวังให้นักเรียนมีความตระหนักในพื้นที่สาธารณะผ่านกฎเกณฑ์นี้ อย่างไรก็ตาม นักเรียนยังไม่มีบทบาทในกิจการสาธารณะของรัฐ

นิยามและคุณลักษณะของพลเมืองญี่ปุ่น

พลเมือง หมายถึงผู้ที่มีความรู้ข้อมูลข่าวสารและมีความคิดเห็นที่จะแสดงออก และมีส่วนร่วมในประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองสะท้อนได้จากการเคารพสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความเสมอภาคและเท่าเทียม การดำรงตนตามกฎเกณฑ์และระบอบการปกครองที่ตนดำรงอยู่ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นต้น การจะทำให้พลเมืองตระหนักรู้ในสิทธิและหน้าที่จำเป็นต้องให้การศึกษามีคุณภาพกับพลเมืองเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี โดยเฉพาะในสังคมระบอบประชาธิปไตยที่ประเทศต่าง ๆ ยึดเป็นแนวทางปกครองประเทศโดยประชาชนต้อง มีความรู้ทักษะและข้อมูล ความรู้และทักษะเป็นผลมาจากการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง (Civic Education) ในสังคมประชาธิปไตย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2547) นอกจากการจัดการศึกษาแล้ว การหล่อหลอม ทางสังคม (Socialization) เพื่อให้ทั้งระบบการศึกษาและระบบสังคมที่แวดล้อมอยู่ ทำหน้าที่พัฒนาพลเมือง ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันภายใต้เป้าหมายและอุดมการณ์ของรัฐ การจัดการศึกษาให้กับพลเมืองจึงมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาและบริบทที่แตกต่างกัน (ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2557) แต่มีจุดร่วมของการให้ความรู้ทักษะ เจตคติ และค่านิยม และการมีพฤติกรรม ที่พึงประสงค์ในสังคมประชาธิปไตยในทิศทางเดียวกัน นับโดยทั่วไปของ “พลเมือง (Citizen)” กำหนดไว้ 2 ระดับคือ

1. ระดับของการเป็นพลเมืองตามสภาพทางกฎหมายและการเมือง ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐานที่ว่าพลเมืองคือฐานะสมาชิกของรัฐและชุมชน มีสิทธิและความรับผิดชอบตามกำหนดในกฎหมาย เช่น การเคารพกฎหมาย การออกเสียงเลือกตั้ง การชำระภาษี และการเป็นทหาร

2. ระดับของการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ (Public life) ซึ่งหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกต่อกิจการสาธารณะที่มุ่งให้ชีวิตสาธารณะหรือชีวิตส่วนรวมดีขึ้น มีการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ต่อสภาพส่วนรวมและการเมือง มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพทางการเมืองและชีวิตสาธารณะซึ่งสามารถปฏิบัติได้ตั้งแต่ การออกเสียงเลือกตั้ง การวิพากษ์วิจารณ์ การกำหนดนโยบายหรือกฎหมาย การเคลื่อนไหวทางการเมือง การยื่นหยัดทางการเมืองในประเด็นต่าง ๆ หรือการแสดงพลังในการผลักดันทิศทางการเมือง (ศรีณยู หมั่นทรัพย์, 2550)

พลเมืองญี่ปุ่นนั้น เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าเป็นชนชาติที่ให้ความสำคัญกับกลุ่ม งานและสังคมมากกว่า ตรงกันข้ามกับเรื่องส่วนตัวที่มักจะเก็บไว้ก่อนหรือให้ความสำคัญเป็นอันดับรองลงมา วาสิจิ เทะสึโร่ นักวิชาการด้านจริยศาสตร์ชาวญี่ปุ่นได้กล่าวถึงลักษณะสังคมญี่ปุ่นไว้ว่า เป็นสังคมแบบบ้านหรือ “อิเอะ” ขนาดใหญ่ที่เน้นความเป็นสาธารณะ ทุกคนจะปฏิบัติตามแบบแผนและมีสำนึกในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนรับมาสูง (บัณฑิต ประดิษฐาวงษ์, 2539) สอดคล้องกับ อิจิโร ซึรุโอกะ กล่าวถึงลักษณะจำเพาะของชาวญี่ปุ่นว่ามีอยู่ 3 ลักษณะคือ (Ichiro Tsuruoka 2002 , 358-360)

1. เมื่อชาวญี่ปุ่นมีโอกาสรวมตัวจะพยายามสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันตามพื้นฐานที่หลากหลายของตำแหน่งทางสังคมและอายุ มีการปฏิบัติต่อกันด้วยความระมัดระวังถ่ายทอดออกมาด้วย

ภาษาพูดที่แสดงถึงความเกรงใจและสุภาพ อิจิโร ชิรุโอะกะ กล่าวว่าสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเนื่องจากชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งในสังคมหรืออายุที่สูงต่ำต่างกัน ตัวอย่างเช่น รุโน่ง (Kohai) จะให้ความเคารพต่อรุ่นพี่ (Sempai) โดยแสดงออกมาทั้งภาษาพูดและการปฏิบัติ

2. ชาวตะวันตกจะเน้นยึดถือความเห็นส่วนตัวและความมั่นใจของตนเองเป็นหลักแสดงความคิดเห็นและความนึกคิดของตนเองเป็นหลักโดยไม่เคารพต่อความคิดเห็นของฝ่ายตรงข้าม แต่สำหรับชาวญี่ปุ่นจะเคารพความคิดและความรู้สึกของฝ่ายตรงข้ามและปฏิบัติหรือพูดคุยก่อนคำนึงถึงความรู้สึกของฝ่ายตรงข้ามเสมอ นอกจากนี้ชาวญี่ปุ่นจะไม่แสดงความชัดเจนของคำพูด “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” อีกด้วย โดยชาวญี่ปุ่นจะปฏิบัติเช่นนี้ในขณะที่หวังว่าฝ่ายตรงข้ามก็จะปฏิบัติเช่นนี้ต่อตน เช่นเดียวกัน ลักษณะพิเศษนี้เป็นไปตามพื้นฐานของวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดมาตั้งแต่โบราณที่จะพยายามในการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งเท่าที่ทำได้

3. ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อการปรับสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ แม้แต่รูปแบบของสวนและสิ่งก่อสร้าง ซึ่งชาวญี่ปุ่นจะพยายามในการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติตามสภาพเดิมที่เป็นอยู่โดยไม่ทำลาย ในกรณีนี้จากที่ผู้เขียนมีโอกาสเดินทางไปในประเทศญี่ปุ่นได้เห็นถึงสภาพธรรมชาติในประเทศญี่ปุ่นที่ยังคงได้รับการรักษาไว้ซึ่งความสวยงามตลอดเวลา อีกทั้งยังเป็นความร่วมมือของคนในชุมชนที่ช่วยกันดูแลบำรุงรักษา เห็นได้จากกลุ่มคนที่ดูแลตั้งแต่ทางเข้าจุดถ่ายภาพคนดูแลสวน ล้วนเป็นผู้สูงอายุในชุมชนใกล้เคียง

จากการศึกษาโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและประชากรศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่น ตามแนวคิดของ บุญชู ตันติรัตนสุนทร (2558) กล่าวว่าลักษณะพื้นฐานของคนและสังคมญี่ปุ่นของญี่ปุ่น 3 ประการคือ

1. สังคมแห่ง วะ หมายถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ความปรองดอง) /สันติภาพ) วัฒนธรรม (รวม) เอเชีย เช่น รักษาคำพูด ถือเกียรติและศักดิ์ศรี (แทนหนังสือสัญญา) ไม่นิยมฟ้องร้องให้คนอื่นมาตัดสิน ชอบการไกล่เกลี่ยเจรจาโดยผู้มีอำนาจ ยอมเสียค่าคุ้มครองเพื่อแลกกับความสงบ แนวคิดเรื่องสินบนต่างกับตะวันตก เป็นสังคมเกื้อกูล รู้บุญคุณ ยึดความต่างของผู้ใหญ่-ผู้น้อย มารยาทต่อผู้สูงวัยหรือบุคคลสำคัญ เพราะเป็นสังคมสื่อภาษาเดียวกัน วัฒนธรรม รูปแบบเดียวกัน แต่คงเอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่น พื้นฐานทางจิตวิญญาณจากชินโต ได้รับอิทธิพลคำสอนขงจื้อ และ ศาสนาพุทธ กำนินตวิธีต่าง ๆ ขามูไร การชงชา ศิลปะ การต่างกาย

2. จิตแห่งความระลึกขอบคุณ ด้วยอิทธิพลจากชินโต ศาสนาพุทธ และท่ามกลางภัยธรรมชาติ ชาวญี่ปุ่นได้ถูกหล่อหลอมให้ ขอบคุน และระลึกถึงพระคุณของธรรมชาติ บุญคุณของผู้คน ขอบใจสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้เขาสามารถมีชีวิต รอดพ้นในแต่ละวันได้ (มีมากกว่าชาวเอเชียอื่น ๆ) ในขณะที่ ชาวเอเชียทั่วไป สวดมนต์ อ้อนวอนไหว้ อธิษฐานขอพร จากสิ่งศักดิ์เพื่อโชคลาภ เพื่อการเล่นชิ้น เพื่อสิ่งที่ดีขึ้น การอธิษฐานของชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่คือมาขอบคุณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ทำให้เขาอยู่ได้ในวันนี้ระลึกถึงเมตตาที่ได้รับและขอให้เป็นอย่างเดิมจากจิตที่พอเพียงนี้ ทำให้ชาวญี่ปุ่นขอบคุณคนรอบข้าง ชื่นชมธรรมชาติรอบตัว มีความสุขและกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม พร้อมรับในการเปลี่ยนแปลงเชื่อในสายสัมพันธ์เคารพยกย่องให้เกียรติแก่ผู้อื่น ถ่อมตน และมีประเพณีการให้ของขวัญ การมอบของขวัญจนถึงการห่อของขวัญ มีธรรมเนียมการให้และรับของขวัญที่แตกต่าง และเป็นแบบแผนมากกว่าชาติอื่น ๆ มีระบบครูอาจารย์ตามแนวความเชื่อของขงจื้อหลงเหลืออยู่มากที่สุด

3. วิญญาณแห่งความอดทน อดกลั้น จากธรรมชาติที่โหดร้าย สงครามภายในที่เกิดขึ้นอย่างชานานในอดีต และระบบชนชั้น ทำให้คน ญี่ปุ่นยึดมั่นในหน้าที่ที่ยกย่องความเข้มแข็งที่จากความอดทน ความเพียรพยายามไม่ใช่จากความฉลาดหรือ เล่ห์เหลี่ยม ในสังคมญี่ปุ่นการกระทำอย่างเต็มที่อย่างถึงที่สุด ในสิ่งที่ตนเองทำอยู่ คือความภูมิใจของ ตระกูล สังคมและชุมชน เรื่องราวของผู้ที่มีความเพียร ยึดมั่น ต่อสู้ ไม่ยอมแพ้จะได้รับการถ่ายทอดเป็นวีรกรรมในสังคมโดยจำกัดว่าเป็นชนชั้นหรือวัยใด การทำหน้าที่แม้เป็นส่วนย่อยแค่ไหนล้วนแต่ได้รับการประเมิน และถูกมองเห็นว่า มีคุณค่าทำให้องค์กร สังคม และประเทศขับเคลื่อนไปด้วยดีและมีสำคัญเช่นเดียวกัน คนประกอบอาชีพทุกอาชีพสามารถเป็นพระเอก เป็นคนเก่งที่สุดในสิ่งที่ตนเองทำอยู่ ภาคภูมิใจ และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นต่อมาอย่างต่อเนื่องในทุกประเภทงาน คนญี่ปุ่นไม่ขึ้นชอบคนเปลี่ยนงานบ่อย หรือล้มเลิกความตั้งใจที่เคยมุ่งมั่น ด้วยการปลูกฝังและฝึกตั้งแต่เด็ก ให้ตัดสินใจเองและไม่เลิกล้มสิ่งที่ตนเองเลือกง่าย ๆ จึงไม่แปลกที่จะเห็นคนญี่ปุ่นมีความสามารถในสิ่งที่ตนเองทำและมีความพอใจ ภูมิใจในสิ่งที่ตนเองทำอยู่ และสังคมโดยรอบก็ดำเนินไปในแนวทางเดียวกันเช่นกัน คือ ยกย่อง และชื่นชมในลักษณะนั้น

แนวทางการพัฒนาพลเมืองญี่ปุ่น

วัฒนธรรมญี่ปุ่นสอนให้เคารพต่อสังคมและมีการสร้างแรงจูงใจให้อยู่รวมเป็นกลุ่มโดยให้รางวัลเป็นกลุ่มมากกว่าจะให้รางวัลเป็นบุคคล การศึกษาของญี่ปุ่นเน้นหนักในเรื่องความขยัน การตำหนิตนเอง และอุปนิสัยการเรียนรู้ที่ดี ชาวญี่ปุ่นถูกปลูกฝังว่าการทำงานหนักและความขยันหมั่นเพียรจะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต โรงเรียนจึงอุทิศให้กับการสอนทัศนคติ คุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อที่จะพัฒนาอุปนิสัยและมีเป้าหมายในการสร้างประชากรที่สามารถอ่านออกเขียนได้ และปรับตัวให้เข้ากับค่านิยมและวัฒนธรรมของสังคมได้ (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2561 Web site : <https://th.wikipedia.org/wiki/การจัดการศึกษาของญี่ปุ่น>) การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง คือ การพัฒนาพลเมืองผู้ซึ่งจะสร้างสังคมประชาธิปไตยในอนาคต ซึ่ง ประชาธิปไตยมีทั้งทางตรงและทางอ้อม ความเป็นพลเมืองมีทั้งรูปแบบเสรีนิยมและรัฐนิยม จึงมีความหลากหลายและความยากที่จะนิยามค่านี้นี้มีความหมายที่ครอบคลุมได้

ในระดับนโยบาย เรื่องการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองนั้น อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงหลัก 2 กระทรวง คือ กระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการ กับกระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ กีฬา และเทคโนโลยี โดยที่รัฐบาลมีการกำหนดแผนนโยบายการพัฒนาเด็กและเยาวชนขึ้น กล่าวถึงหลักการสำคัญ 4 ข้อสำหรับการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองของญี่ปุ่นประกอบด้วย

- 1) สนับสนุนความเป็นอิสระทางสังคม
- 2) สนับสนุนให้ได้รับประสบการณ์ตามความต้องการของแต่ละบุคคล
- 3) ปรับเปลี่ยนมุมมองของเยาวชนในฐานะสมาชิกที่กระตือรือร้นของสังคม และ
- 4) กระตุ้นให้เกิดบรรยากาศที่เป็นอิสระและมีการอภิปรายได้อย่างเปิดกว้างในสังคม

มีการปฏิรูปพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐานของญี่ปุ่น นับตั้งแต่ปี 1947 ที่ยังไม่เคยมีการปฏิรูป แต่หลักการที่สำคัญประการหนึ่งที่ยังคงไว้อยู่ในพระราชบัญญัติโดยที่มิได้มีการเปลี่ยนแปลงมีใจความสำคัญในวรรคแรกว่า

“ เป้าหมายของการศึกษาที่สำคัญ คือ การศึกษาจะก่อให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพโดยสมบูรณ์ พยายามอย่างหนักในการสั่งสอนขัดเกลายบุคคล มีจิตใจที่สดใสร่างกายที่สมบูรณ์ เป็นผู้ซึ่งรักในความถูกต้องและความยุติธรรม, เคารพในคุณค่าของตนเอง, เคารพผู้ใช้แรงงาน, มีความตระหนักต่อความสามัคคีกับมิตรชออย่างลึกซึ้ง, ซึมซับจิตวิญญาณที่เป็นอิสระ ในฐานะเป็นผู้สร้างสันติภาพแห่งรัฐและสังคม

วรรคสอง ระบุว่า การศึกษาควรส่งเสริมจิตสาธารณะ นาไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างอิสระในการสร้างสังคม พร้อมทั้งการพัฒนาทัศนคติที่มีต่อความต้องการรับผิดชอบต่อการเติบโตของสังคม กล่าวโดยสรุปได้ว่า การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานของญี่ปุ่นในครั้งนี้ มีเป้าหมายที่จะพัฒนาพลเมืองของประเทศให้เป็นผู้ มีจิตสาธารณะ มีความสามัคคีกับมิตรชอต่อสังคมและศีลธรรม และมีความยึดมั่นผูกพันต่อชุมชนท้องถิ่นของตน (ชานาญ จันทรเรือง. 2554)

จากแนวทางการกำหนดการพัฒนาพลเมืองเริ่มต้นตั้งแต่ระบบการจัดการการศึกษาปฐมวัยที่เน้นการเรียนรู้ตามความสนใจของเด็กวัยนั้น ๆ โดยถือว่าเป็นวัยที่เหมาะสมแก่การปลูกฝังการมีจิตสาธารณะ “จินตนาการ” หรือ “ความคิดสร้างสรรค์” เป็นช่วง “golden age” ไม่เรียนแบบเอาเป็นตายในช่วงที่เขายังไม่ควรเป็นอย่างนั้นเขาควรจะได้เล่นหรือทำอย่างอื่นในระดับประถมวัยที่ญี่ปุ่น มีหน้าที่ 3 อย่างที่สำคัญ คือ

1. สร้างจากสภาพแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้
2. ทำให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเอง นี่เป็นความโดดเด่นของญี่ปุ่น คือ “การทำงานเป็นทีม”
3. ครูมีหน้าที่ในบทบาทที่หลากหลายเพื่อช่วยให้เด็กได้ปฏิสัมพันธ์กันเช่น ให้เด็กคล้อยคละขึ้นมาเล่นด้วยกันได้โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้คอยอำนวยความสะดวกให้แก่เด็กและญี่ปุ่นเชื่อมั่นว่า ช่วงวัยนี้ไม่ใช่ช่วงของวิชาการ วิชาการนั้นเป็นเรื่องของอนาคตเขาต้องการเตรียมคนเพื่อเรียน ไม่ใช่เพื่อสอบเราจะไม่ค่อยได้ยินว่าเด็กญี่ปุ่นชนะเคมีโอลิมปิก คณิตศาสตร์โอลิมปิกยิ่งภาษาอังกฤษไม่ต้องพูดถึงทั้งนี้เป็นเพราะเขามีนโยบายพัฒนาประเทศที่ไม่สนับสนุนให้วัฒนธรรมต่างชาติเข้าครอบงำความเป็นญี่ปุ่น โดยที่ญี่ปุ่นก็สามารถพัฒนาสินค้าได้ทันสมัย และมีอุตสาหกรรมที่แข็งแกร่ง ก้าวหน้ามาก แม้ในตอนนี้ภาวะเศรษฐกิจจะแผ่วลงไปบ้างแต่เมื่อพิจารณาเฉพาะทางการศึกษา จะพบเห็นได้ชัดว่า ระบบการศึกษาที่ดีคืออะไรญี่ปุ่นชัดเจนในจุดนี้ การศึกษาของเขา คือ การวิ่งระยะยาว วิ่งมาราธอน ปรัชญาของเขาชัดเจนว่า เน้นพัฒนาการตามวัยแก่นหลักสูตรของญี่ปุ่นก็จะมีสิ่งแวดล้อมศึกษาภาษาและการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น เวลาประเมินผลครู จะประเมินผ่านเด็กว่ามีความสุขขึ้นไหม เรียนแล้วมีชีวิตที่ดีอยากไปโรงเรียนไหมเด็กมีการช่วยเหลือตัวเองที่ดีขึ้น ถ้าเป็นเช่นนั้น ครูจะได้รับการประเมินผลที่ดี (อุทัย บุญประเสริฐ :2556) จากการจัดระบบโครงสร้างการจัดการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นเป็นข้อสังเกตสำคัญในกระบวนการพัฒนาความเป็นพลเมืองญี่ปุ่นที่มีการจัดการศึกษาของบริบทเชิงพื้นที่ที่เป็นสำคัญในการสร้างคนให้มีสภาวะปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม 4 ฤดูในประเทศญี่ปุ่นที่มีความแปรปรวนและประสานรวมการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยเฉพาะการเกิดแผ่นดินไหวและสึนามิ

กระทรวงการศึกษาของประเทศไทยได้กำหนดพันธกิจของการศึกษาในช่วง 10 ปี ไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษามีหน้าที่สร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพัฒนาบุคลิกภาพเฉพาะของชาวญี่ปุ่น ซึ่งโดดเด่น ยกกระดับความสามารถด้านต่าง ๆ เพื่อให้มีอิสรภาพ มีโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีชีวิตที่เป็นสุข อบรมบ่มเพาะความเป็นพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลกเสริมพลังให้เกิดความยั่งยืน แก่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย และถ่ายทอดวัฒนธรรมและอารยธรรมญี่ปุ่นให้กับคนญี่ปุ่นรุ่นใหม่

2. การศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนญี่ปุ่นให้สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม โดยสามารถพึ่งตนเอง ควบคุมตนเองและร่วมมือกับผู้อื่นได้มากกว่าเดิม ดังนั้นรัฐจึงต้องประกันโอกาสการเรียนรู้สำหรับทุกคน โดยประกันคุณภาพการศึกษาที่ได้มาตรฐานและประกันการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อช่วยสร้างลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ เพิ่มแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในสังคมและการแสวงหาความรู้ และพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิตและการทำงาน

3. การศึกษามีหน้าที่ในการยกระดับความเข้มแข็งของสังคมญี่ปุ่นในสังคมโลกเพราะในอนาคตการแข่งขันในระดับนานาชาติจะยิ่งเข้มข้นมากขึ้น ดังนั้น จึงจำเป็นมากที่ประเทศไทยจะต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสาขาวิชาต่าง ๆ ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีภาวะผู้นำที่เป็นเลิศ

4. การศึกษามีหน้าที่ในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของเด็กที่จะเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองของประเทศ เพราะสังคมญี่ปุ่นต้องการที่จะได้รับการเอาใจจากประชาชนและภาคเอกชนที่มีจิตสาธารณะมากขึ้นเพราะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นสังคมแห่งผู้สูงอายุ การศึกษาจึงต้องสามารถหาหน้าที่เสริมสร้างความผูกพันระหว่างผู้คนและสร้างชุมชนขึ้นมาใหม่ จึงต้องเน้นพันธกิจในด้านการพัฒนาความสามารถที่จะมีส่วนร่วมในสังคมแบบจิตอาสา ความสามารถในการสนับสนุนผู้อื่นและความสามารถที่จะรับผิดชอบในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม

แผนพัฒนาสู่ประเทศที่ใช้การศึกษาเป็นฐานกฎหมายแม่บทการศึกษาของประเทศไทยได้ถูกปรับปรุงเพื่อสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา ความในมาตรา 2 ของกฎหมายฉบับปรับปรุงนี้ ได้กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษา ดังนี้

1. เสริมสร้างความใฝ่รู้และความมีวัฒนธรรม รู้จักแสวงหาความจริง สามารถสัมผัสด้วยความรู้สึกได้อย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม และมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์

2. พัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ โดยให้ความเคารพในคุณค่าของแต่ละบุคคลปลูกฝังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เสริมสร้างความรู้สึกรับผิดชอบของตัวเองและความสามารถในการพึ่งตนเอง เสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการทำงาน ในขณะที่เน้นความสัมพันธ์ของงานกับการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต

3. เสริมสร้างค่านิยมที่ดีในด้านความยุติธรรม ความรับผิดชอบ ความเสมอภาคระหว่างชายหญิง ความเคารพและร่วมมือซึ่งกันและกัน และการทำงานอย่างมุ่งมั่นตั้งใจอย่างมีจิตสาธารณะเพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาสังคม

4. เสริมสร้างเจตคติด้านความเคารพวิถีชีวิต ความเอาใจใส่ต่อธรรมชาติ และการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

5. เสริมสร้างเจตคติด้านความเคารพรักประเพณีและวัฒนธรรมญี่ปุ่น รักชาติ และถิ่นกำเนิด โดยให้ความเคารพแก่ประเทศอื่น ๆ ประรณานาที่จะนำสันติสุขมาสู่สังคมโลก และต้องการช่วยพัฒนาประชาคมนานาชาติ

หลักการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สรุปเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษา 3 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนาคนให้มีความเฉลียวฉลาด มีคุณธรรม และมีสุขภาพกายสุขภาพจิตที่แข็งแรง อย่างสมดุล มีความสามารถในการพึ่งตนเอง และการรู้จักแสวงหาสัจธรรมแห่งตนได้ตลอดชีวิต
2. เพื่อพัฒนาพลเมืองที่มีความเคารพและรับผิดชอบต่อหน้าที่ทางสังคม และมีจิตอาสาที่จะมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมและประเทศชาติ
3. เพื่อพัฒนาคนญี่ปุ่นที่มีส่วนร่วมในสังคมนานาชาติ โดยมีความเคารพรักในประเพณีและวัฒนธรรมของญี่ปุ่นเช่นเดียวกับประเพณีและวัฒนธรรมของประเทศอื่น ๆ

ความสำคัญของวิชาหน้าที่พลเมือง

สาระการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง เป็นหนึ่งในส่วนสำคัญของวิชาสังคมศึกษา ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เข้าใจชีวิตสังคมญี่ปุ่นและโลกเป็นพลเมืองดี เป็นประชาชนที่สร้างประเทศและสังคมที่มีสันติภาพ และเป็นประชาธิปไตย ในระดับประถมศึกษา มุ่งให้เข้าใจชีวิตในสังคม เข้าใจลึกซึ้งขึ้นเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่นและประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ปลุกฝังพื้นฐานของการเป็นพลเมืองดี และเป็นประชาชนคุณภาพที่สร้างประเทศและสังคมแห่งสันติภาพและประชาธิปไตย ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมุ่งให้สนใจสังคม เข้าใจสังคมมากขึ้น รักประเทศและประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นและได้รับการปลุกฝังต่อเพื่อให้เป็นพลเมืองดี เป็นประชาชนคุณภาพที่สร้างประเทศและสังคมสันติภาพและสังคมประชาธิปไตย (รายงานผลการศึกษาค้นคว้าพัฒนามาตรฐานการศึกษาของต่างประเทศ, 2559) สอดคล้องกับแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ของหลักสูตรสำหรับหน้าที่พลเมืองการปฏิรูปมาตรฐานหลักสูตรวิชาสังคมศึกษามิยยุทธศาสตร์ที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. วิชาหน้าที่พลเมืองยังคงเป็นส่วนหนึ่งของวิชาสังคมศึกษา ซึ่งเริ่มให้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ส่วนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ให้เรียนวิชาสิ่งแวดล้อมของชีวิต (Life Environment Studies) แทน
2. วิชาสังคมศึกษา แบ่งออกเป็น 3 วิทย่อย่อย คือ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง
3. วิชาหน้าที่พลเมือง มีโครงสร้างเนื้อหา 4 ส่วน คือ 1) ประเทศของเรากับสังคมปัจจุบัน 2) เรากับเศรษฐกิจ 3) เรากับการเมือง 4) เรากับปัญหาต่าง ๆ ของสังคมโลกทั้งนี้มีเนื้อหาเศรษฐศาสตร์สอดแทรกอยู่ในหัวข้อ “เรากับเศรษฐกิจ”
4. แนวการจัดการเรียนการสอนหน้าที่พลเมืองในระดับการศึกษาภาคบังคับ คือให้วิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์เป็นฐานในการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง เช่น ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในช่วงเวลา 3 ปี ให้เรียนภูมิศาสตร์ 120 คาบ ประวัติศาสตร์ 130 คาบ และหน้าที่พลเมือง 100 คาบ ซึ่งเนื้อหาต้องเชื่อมโยงกับในระดับประถมศึกษา ทั้งนี้ในระดับประถมศึกษานั้น ให้เด็กเรียนรู้สภาพและปัญหาในชุมชนโดยการสำรวจภูมิประเทศ และการทำแผนที่อย่างง่าย ๆ ตามด้วยการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน แล้วจึงเรียนหน้าที่พลเมืองในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

5. ครูต้องวางแผนการสอนให้ครอบคลุมเนื้อหาหลักและการสำรวจสภาพและปัญหาในชุมชน เพื่อไม่ให้ผู้เรียนได้รับแค่ความรู้เท่านั้น นอกจากนี้ ให้บูรณาการเนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมืองในกิจกรรมจริยศึกษาด้วย (จริยศึกษา แยกสอนเป็นกิจกรรมเป็นในหลักสูตร) นอกจากนี้ ครูต้องเลือกใช้สื่อที่มีประสิทธิภาพ เช่น การอ่านแผนที่ การทำแผนที่ การอ่านและทำปฏิทินทางประวัติศาสตร์ การใช้ข่าวจากหนังสือพิมพ์ และสารสนเทศจากหนังสืออ่านประกอบ การใช้นาฬิกา การค้นคว้าจากเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เป็นต้น โดยโรงเรียนต้องริเริ่มให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการศึกษาค้นคว้าและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงและโดยกิจกรรมการแก้ปัญหาามากกว่าเน้นความรู้

6. เน้นมากในเรื่องการพัฒนาขีดความสามารถที่พึงประสงค์ของเด็กในฐานะคนญี่ปุ่นในสังคมนานาชาติ ขีดความสามารถดังกล่าว ประกอบด้วยความสามารถด้านจิตใจและสติปัญญาในการศึกษา สถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศจากมุมมองที่หลากหลายและยุติธรรม เข้าใจและรักชาติ รักประวัติศาสตร์ของชาติ มีจิตอาสาที่จะร่วมมือกับนานาชาติ

7. ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้นำวิธีสอนที่ใช้งานเป็นฐาน (Task-based Approach) มาใช้ในการสอนภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง จุดเน้นอยู่ที่การเรียนรู้ซึ่งผู้เรียนคือหรือมองสิ่งต่าง ๆ ในสังคมจากมุมมองทางประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์และได้พัฒนาความสามารถในการคิดถึงประเด็นต่าง ๆ ในสังคมสมัยใหม่และในวิถีชีวิตของมนุษย์ (สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2561 Web site : <http://www.mext.go.jp/english/news/1998/07/980712.htm>)

จากการศึกษาวิจัยของ ฉันทนา จันทรบรรจง (2555) ได้ทำการการเปรียบเทียบยุทธศาสตร์การจัดการหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมือง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น พบว่า ใช้อยุทธศาสตร์คล้ายกัน คือ ให้ความสำคัญกับวิชาหน้าที่พลเมืองเป็นวิชาย่อยในวิชาหลัก หรือสาระการเรียนรู้หลักซึ่งญี่ปุ่นเรียกว่า “วิชาสังคมศึกษา” ขณะที่ประเทศไทยเรียกว่า “สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม” แต่หลักสูตรของญี่ปุ่นจำแนกเป็น 3 วิชาย่อย คือ 1) ภูมิศาสตร์ 2) ประวัติศาสตร์ และ 3) หน้าที่พลเมือง โดยให้สองวิชาแรกเป็นฐานนำเข้าสู่วิชาหน้าที่พลเมืองซึ่งมีวิชาเศรษฐศาสตร์ผสมอยู่ด้วย นอกจากนี้ ยังแยกวิชาเศรษฐศาสตร์ในวิชาคหกรรมศาสตร์อีกด้วย เรียกว่า Home Economics ซึ่งเริ่มในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แต่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของไทย แบ่งเป็น 5 สาระคือ 1) ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม 2) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม 3) เศรษฐศาสตร์ 4) ประวัติศาสตร์ และ 5) ภูมิศาสตร์ และใช้จัดการเรียนรู้ขนานกันทั้ง 5 สาระย่อย ตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยกำหนดสาระการเรียนรู้แกนกลางให้เริ่มจากเรื่องครอบครัวและโรงเรียน ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีเนื้อหา เช่น โครงสร้างของครอบครัวและความสัมพันธ์ของบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในโรงเรียน ความหมายและความแตกต่างของอำนาจตามบทบาท สิทธิ หน้าที่ในครอบครัวและโรงเรียน การใช้อำนาจในครอบครัวตามบทบาท สิทธิ หน้าที่ กิจกรรมตามกระบวนการประชาธิปไตยในครอบครัวและกิจกรรมตามกระบวนการประชาธิปไตยในโรงเรียน แล้วมีเนื้อหากว้างขึ้นไปเรื่อย ๆ ส่วนในหลักสูตรสังคมศึกษาของญี่ปุ่น ให้นับวิธีการสำรวจสภาพและปัญหาของสังคมจากใกล้ตัวสู่ไกลตัว

ทฤษฎีการพัฒนาทางการรู้คิดของเพียเจต์กับการสอนหน้าที่พลเมืองของญี่ปุ่น

ทฤษฎีการเรียนรู้ของเพียเจต์ (Piaget, 1996) มีแนวคิดที่ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญา ในการที่จะรู้กฎเกณฑ์ และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม โดยพัฒนาการด้านจริยธรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้นด้วย ความเป็นพลเมืองจัดได้ว่าเป็นการพัฒนาทางจริยธรรมอย่างหนึ่ง การนี้ผู้เขียนจะเสนอการพัฒนาการสอนหน้าที่พลเมืองผ่านการพัฒนาการ การรู้คิดของเพียเจต์ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นระยะการเคลื่อนไหวสัมผัส (The Sensor Motor Stage) เป็นช่วงเด็กแรกเกิดถึง 2 ขวบ จะมีพัฒนาการที่เกี่ยวกับความคงที่ของวัตถุ โดยจะเริ่มรับรู้ว่าวัตถุที่หายไปจากสายตาตนยังคงเป็นวัตถุเดิมและไม่ได้หายไปไหน ในขั้นนี้ยังไม่มีการพัฒนาทางความเป็นพลเมือง

ขั้นที่ 2 ขั้นก่อนปฏิบัติการ (The preparatory stage) เป็นช่วงของเด็กอายุ 2-7 ขวบ ในการจัดการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นวัยนี้จะเน้นให้เด็กเรียนรู้ตามความสนใจ ถือว่าเป็นวัยที่เหมาะสมแก่การปลูกฝังการมีจิตสาธารณะ “จินตนาการ” หรือ “ความคิดสร้างสรรค์” ซึ่งขั้นนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ส่วนแรกปรากฏในเด็กอายุ 2-4 ขวบ เด็กจะมีพัฒนาการทางสรีระมากขึ้นและสามารถสำรวจสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น เรียนรู้คำใหม่ ๆ แต่มีความคิดและพฤติกรรมที่เด่นคือยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric)

2. ส่วนที่ 2 ปรากฏในเด็กอายุ 4-7 ขวบ เป็นขั้นความคิดแบบอัตสัมผัสฤทธิ์ (Initiative Thought) เด็กจะลดการยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมเด็กอาจจะแยกไม่ออกระหว่างความเพ้อฝัน หรือนิทานกับความจริง

ขั้นที่ 3 ขั้นก่อนปฏิบัติการแบบรูปธรรม (The stage of concrete operations) ปรากฏในเด็กอายุ 5-10 ขวบ มีความคิดที่จัดระบบมากขึ้น สามารถคิดทบทวนกลับและมีสิ่งก่ปะในเชิงของมวลสาร ปริมาตร และน้ำหนัก การพัฒนาพลเมืองของญี่ปุ่นในขั้นนี้ใช้การวางฐานการเชื่อมโยงโดยให้เรียนภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ ให้เด็กเรียนรู้สภาพและปัญหาในชุมชน

ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติการแบบระบบ (The stage of formal operations) เป็นความสามารถในการคิดแบบสมมุติและการคิดเป็นเหตุเป็นผล หลังจากมีการใช้บริบททางสังคมเป็นฐานการเรียนรู้ เชื่อมโยงสู่วิชาหน้าที่พลเมือง โดยมีครูผู้สอนวางแผนการสอนให้ครอบคลุมเนื้อหาหลักและการสำรวจสภาพและปัญหาในชุมชน เพื่อไม่ให้ผู้เรียนได้รับแค่ความรู้เท่านั้น นอกจากนี้ ให้บูรณาการเนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมืองในกิจกรรมจริยศึกษาด้วย

บทสรุป

เมื่อกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาพลเมืองของประเทศญี่ปุ่นบนพื้นฐานวิชาหน้าที่พลเมืองย่อมหลีกเลี่ยงการพูดถึงพลเมืองที่มีประสิทธิภาพมีคุณภาพและมีความกระตือรือร้นไม่ได้ กระนั้นการพัฒนาคนและการสร้างพลเมืองต้องใช้เวลาดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนานั้น การพัฒนาพลเมืองจึงไม่มีวิธีการใดเหมาะสมเท่ากับการบรรจุไว้ในกรอบการกำหนดเป็นนโยบายหลัก บรรจุเป็นหลักสูตรการศึกษา พร้อมกับการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมทางสังคมที่สนับสนุนการสร้างพลเมืองเป็นแรงขับเคลื่อนทางสังคม เป็นแรงเสริมต่อกระบวนการเรียนรู้ และให้เป็นหน้าที่รับผิดชอบของทุกคน เพราะการพัฒนาพลเมืองคือการถือเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของทุกคน พลเมืองเป็นฐานรากของ

ประเทศชาติ พลเมืองที่กระตือรือร้นสร้างการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองที่มีคุณภาพก็เพาะบ่มพลเมืองได้เช่นกัน

ทั้งสองจึงเปรียบดังส่วนหนึ่งของกันและกัน การเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองเป็นแนวทางการสร้างพลเมืองจึงแยกจากกันไม่ได้ และต้องอาศัยความตั้งใจเรียนรู้ในปรัชญาการศึกษาที่แท้อย่างมีสติใช้ปัญญา และการฝึกตนในการเป็นพลเมืองคุณภาพของประเทศเท่านั้นจึงเป็นคำตอบของแนวทางการพัฒนาพลเมืองของประเทศญี่ปุ่นบนพื้นฐานของวิชาหน้าที่พลเมือง

เอกสารอ้างอิง

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2547). **ประชาธิปไตยกับการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ทิพย์พาร ตันติสุนทร. (2557). **พลเมือง สิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา ภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **การจัดการภัยพิบัติและการฟื้นฟูบูรณะหลังการเกิดภัยธรรมชาติศึกษาไทยและต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด.
- สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนารการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). **รายงานผลการศึกษารพัฒนามาตรฐานการศึกษาของต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ
- ฉันทนา จันทรบรรจง. (2555). **รายงานการวิจัยเรื่องนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกองค์การระดับนานาชาติ**. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนารการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- บุญชู ตันติรัตนสุนทร. (2558, สิงหาคม). “ลักษณะพื้นฐานของคนและสังคมญี่ปุ่น” ใน **คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น**. ฉบับที่ 2 เดือนสิงหาคม 2015.
- ชำนาญ จันทรเรือง. (2554). **มองญี่ปุ่น มองไทย** [ออนไลน์]. อ้างถึงวันที่ 15 มิถุนายน 2561. สืบค้นจาก <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=1579>.
- ศรีณยู หมั่นทรัพย์. (2550). “การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง : ฐานรากของการเมืองภาคพลเมือง” ใน **วารสารสถาบันพระปกเกล้า**. ปีที่ 6(2), หน้า 101-115.
- Piaget, Jean. (1960). **The Moral Judgment of the Child**. New York: Collier Book.

